

ERGENLERİN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME ALGISI*

LEISURE PERCEPTIONS OF ADOLESCENTS

Neşe ASLAN**, Belgin ARSLAN CANSEVER***

ÖZET: Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü, onun yaşam biçimini ve aynı zamanda boş zaman değerlendirme algısını, tutum ve davranışını da etkilemektedir. Bu çalışmada 13 yaş ergenlerinin boş zaman değerlendirme algıları, aktiviteleri, bununla ilgili duyguları, cinsiyet farklılığı bazında irdelenmektedir. Araştırma, İzmir’de (Karşıyaka ve Bornova) Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı üç ilköğretim okulunun 7. sınıf öğrencilerinden 371’ine, iki bölümden oluşan anket formu uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu hazırlanan 3 soru betimsel analizle değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, ergenlerin üçte biri boş zamanı “bir şey yapılmayan, boş boş oturulan zaman” olarak nitelerken; erkeklerin yarısı boş zamanı bilgisayarda geçirmekte, kızlar test çözmekte; genellikle sosyal ve sportif aktivitelere son derece az katılmaktadır. Kolektif kültür değerlerinin başat olduğu Türk toplumunda öncelikle aileden başlayarak, eğitim yoluyla ergenlerin boş zaman değerlendirme konusunda farkındalıkları ve yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Anahtar sözcükler: ergen, boş zaman değerlendirme algısı, kültür.

ABSTRACT: Culture which individual belongs to do effect not only his life style but also his leisure perception, attitudes and behavior. This study focuses on 13 year old adolescent’s leisure perceptions, activities and their related feelings considering the gender differences. Data were gathered by survey instrument covering two parts including 3 open-ended questions which were asked to 371 children attending the seventh grade of three elementary schools of Ministry of Education in Izmir (Karşıyaka and Bornova). Descriptive analyze was used. Findings indicated that one-third of the adolescents described leisure “doing nothing and being idle”; half of the males spend time on internet, some females study for the tests; generally, few participated in sports and social activities. Considering the collectivist values dominating the Turkish society, initially starting with the parents, adolescents leisure awareness should be increased and guided by education.

Keywords: adolescent, leisure perception, culture.

1. GİRİŞ

Ergenlik, bireyin çocukluk dönemini bitirip, yetişkinlerin dünyasına doğru yönlendiği zorlu bir süreçtir. Bu süreçte güçlü ve tutarlı bir kişilik gelişiminin sağlanması son derece önem taşımaktadır. Ergen, çeşitli seçenekler ve deneyimlerle bireyselleşme ve sosyal aidiyet duygularını ve algılarını oluştururken (Shaw, Kleiber, & Caldwell, 1995); çocuksu tutum ve davranışlarının yerini yetişkinlik tutum ve davranışları almakta, cinsiyet yetilerini kazanmakta; erişkin rolüne psikolojik olarak hazırlanma sürecinde, toplumsal kabullenilme ve bir grubun parçası olma kavramları gelişmektedir. Bu süreçte James Coleman (1988)’in “sosyal kapital” diye adlandırdığı bireyin geleceğe dönük üretkenliğini artırma son derece önem kazanmakta, ancak bu yatırımlar bireyi kuşatan ilişkilerle belirginleşmektedir. Örneğin çocuğun ebeveynleri ile sosyal etkileşimi, onun kendisi ile ilgili yetenek ve donanımının farkındalığını artırmakta ve bu da onu başarıya götürmektedir. Dolayısıyla, sosyal kapital yaklaşımına göre çocuğun nasıl zaman geçirdiği önem taşımakta ve ebeveynlerin yönlendirmesi, çocuğun zihinsel gelişimini artırmada, sorumluluk duygusunu geliştiren aktivitelere katılmasında, üretken bir yetişkin olabilmesinde kritik bir belirleyici olmaktadır (Bianchi, & Robinson, 1997). Bu bağlamda, ergende boş zaman değerlendirme farkındalığının oluşmasında aile ve ailenin ait olduğu kültür özellikleri önemli etkenlerdir.

* Bu çalışmanın sadece ön uygulamasına ilişkin veriler, Avrupa Öğretmen Eğitimi Ağı (European Teacher Education Network- ETEN) Yıllık Konferansı’nda Helsinki Üniversitesi’nde (Finlandiya), 15-17 Nisan 2010 tarihleri arasında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç.Dr., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: nese.aslan@ege.edu.tr

*** Öğr.Gör.Dr., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: belgin.arslan.cansever@ege.edu.tr

1.1. Bireyin Boş Zaman Değerlendirme Algısı ve Kültür

Kültürel değer ve normların öğrenilerek içselleştirildiği aile ortamı, bireyin aynı zamanda boş zaman değerlendirme davranışlarını da kazandığı ilk sosyal çevredir. Boş zaman değerlendirme ile ilgili bilgi, tutum, değer ve becerilerin kazandırıldığı, farkındalığın oluşturulduğu bir süreç olarak bu toplumsallaşma aşamasında ailenin rolü son derece önemlidir (Iso-Ahola, 1980; Iso-Ahola, & Buttimer, 1981). Dolayısıyla, boş zaman değerlendirme konusunda toplumsallaşma erken çocukluk döneminden başlayarak, ergenlik, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde değişerek devam eden bir olgudur (Hoff, & Ellis, 1992). Boş zaman değerlendirme anlayışının kültürden kültüre değiştiğini belirten Dumazedier (1967), “Boş zamanını nasıl değerlendirdiğini söyle, sana kültürünü söyleyeyim” (s.119) diyerek kültürün önemini vurgulamaktadır.

Bireyin bağımsız kişilik geliştirmesinin, kendini ifade etmesinin, yaratıcılığının, özgür seçim yapabilmesinin önemsendiği bireyci (individualist) Batı toplumlarının aksine, Batılı olmayan toplumlarda bireyin, toplumda yaşayan diğer bireylerle uyum içinde olması, toplumun onayını alması, kendi hedeflerini toplumun beklentilerine göre belirlemesinin beklendiği kolektif (collectivist) toplum değerleri hâkimdir (Üskül, Hynie, & Lalonde, 2004; Lim, & Smith, 2008; Kharkhurin, & Motalleebi, 2008; Kağıtçıbaşı, 1981; 1996a; 2002). Kolektif değerlerin öncelik taşıdığı, bireysel bağımlılığın, otoritenin, statü kazanmanın ve grup değerlerine uyumun başat değerler olduğu Türk toplumunda çocuğun toplumsallaşması bu değerler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu süreçte, çocuğun akademik başarısı ve gelecekte prestijli bir meslek sahibi olması, toplumda son derece önemli olduğu için, ebeveynlerinin ve okulun yönlendirmesi ile birey çocukluk yıllarını, akademik anlamda başarılı olmaya koşullanmış olarak geçirir. Dolayısıyla, eğitim sisteminin toplumsal değerlerin bir parçası olduğu düşünüldüğünde; bireyin toplumsallaşmasına, yaratıcı olabilmesine, kendini özgürce ifade edebilmesine, ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkartabilmesine olanak sağlayan boş zaman değerlendirme fırsatlarına sahip olabilmesi son derece sınırlı kalmaktadır (Aslan ve Arslan Cansever, 2007; 2009a; 2009b). Her ne kadar, son yıllarda modern çekirdek ailede ebeveynler çocuğun ilgi ve yeteneklerine daha duyarlı olmaya başlasalar da, hala ebeveyn otoritesi ve akademik başarı beklentisi, çocuğun kendini özgürce ifade edebilmesini ve yaratıcılığını engellemektedir. Pek çok araştırmacının (Köknel, 1970; Fişek, 1982; Geçtan, 1973; Kağıtçıbaşı, 1981; 1996a; 2002) vurguladığı, bu aile değerlerinin, pasif, bağımlı ve diğerlerinin kendisinden beklediği davranış kalıplarıyla hareket eden bireyler yetiştirdiğidir. Dolayısıyla, boş zaman değerlendirme konusunda birey, Türk toplumunda çocukluktan başlayarak ergenlik ve gençlik dönemlerinde ne aile ortamında ne de okul ortamında yeterince yönlendirilememekte ve bu konuda farkındalık oluşturulamamaktadır.

1.2. Boş Zaman Değerlendirmenin Ergen İçin Önemi

Çağdaş toplumlarda boş zamanı değerlendirme, bireyin yaşam kalitesini artıran ve geliştiren en önemli unsurlardan birisi olup, bireyin kendisini keşfetmesine, yenilemesine ve ortaya koyabilmesine katkı sağlamaktadır. Yalnızca bireysel değil, toplumsal ve ulusal açıdan da boş zamanı değerlendirme son derece önemli olup; kültürlerarası iletişime ve anlayışa katkıda bulunurken, küresel toplumda bireyin deneyimlerini zenginleştirmede güçlü bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda boş zamanı değerlendirme, bireyin yaratıcılığını, keşfetme duygusunu ortaya çıkartma fırsatları sağlayarak değişimi desteklemekte ve kolaylaştırmaktadır (Edginton, 2007).

Bireyin kendisini ve yetişkinlerin dünyasını tanımaya başladığı ergenlik döneminde boş zaman değerlendirme bireyin zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimi ve bu süreçte yaşadığı değişimi desteklemekte; eğitilmiş ve sağlıklı birey olabilmede kilit rol oynamaktadır (Irby, & Tolman 2002).

Ergenlik döneminde boş zaman değerlendirme deneyimleri, bireye uyum sağlamayı, çevresini denetlemeyi, bağımsız olmayı ve tecrübelerini yönlendirmeyi öğretirken, kişilik gelişimine katkıda bulunmaktadır (Kleiber, 1999; Larson, 1994; Shaw et al., 1995). Bunun yanı sıra, boş zaman değerlendirme ortamlarında yaşadığı özgürlük, yetişkinlik yaşamına başarılı bir geçişe yardımcı olacak sosyal rolleri, davranışları ve düşünceleri öğrenme ve deneyimlemede bir katalizör işlevine sahiptir (Caldwell, & Darling, 1999; Caldwell, Baldwin, Walls, & Smith, 2004; Watts, & Caldwell, 2008; Arnon, Shamai, & Ilatov, 2008). Bu deneyimler, sağlıklı bir gelişim için önemlidir, ancak her zaman olumlu yönde olmayabilir. Örneğin, alkol kullanma, uyuşturucu ve seks deneyimleri gibi. Dolayısıyla, ergenlikte boş zaman değerlendirmenin olumsuz etkilerini ele alan pek çok çalışma yapılmıştır

(Hirschi, 1969; Shaw, Caldwell, & Kleiber, 1996; Caldwell, & Darling, 1999; Robertson, 1999). Boş zaman aktiviteleri ergenin günlük yaşamında önemli bir zaman dilimini kapsarken, kişilik gelişimine yardımcı olabildiği gibi, sıkıntı ve zaman kullanımı stresi gibi duygu karmaşasına da neden olabilmektedir (Shaw et al., 1995).

Ergenlerin boş zaman davranışını inceleyen çalışmaların (Hendry, 1983; Larson, & Kleiber, 1993a; Roberts, 1983) çoğu, onların bu zaman diliminde ne yaptıklarına odaklanmışlardır. Araştırmacılar Csikszentmihalyi ve Larson (1984), ergenlerin boş zaman davranışını şu şekilde gruplamıştır: sosyalleşme, spor ve oyunlar, sanat ve hobiler, TV izleme, müzik dinleme, kitap okuma, düşünme. Bu aktiviteler içinde en yaygın olanları sosyalleşme ve TV izlemedir. Sosyalleşme bağlamında arkadaşlarla birlikte olma, onlarla gezip eğlenme ergenlerin en çok istedikleri ve sevdikleri aktiviteler arasındadır (Kleiber, Caldwell, & Shaw, 1993). Bununla birlikte, boş zaman değerlendirmenin ergen için ne anlam taşıdığı ve neler hissettiği ile ilgili çalışmalar sınırlı kalmıştır. Iso-Ahola, & Buttimer (1981) tarafından yapılan çalışmada, bir grup lise öğrencisi ile bir grup üniversite öğrencisi bu konuda incelenmiş ve lise öğrencilerinin ergenlik döneminde geniş çapta ailelerine bağlı olmaları nedeniyle boş zaman değerlendirme anlayışlarının ve aldıkları zevkin üniversite öğrencilerinden daha sınırlı ve düşük düzeyde kaldığı gözlenmiştir. Kleiber ve arkadaşlarının (1993) ergenlerin boş zaman değerlendirmeye yükledikleri anlam ve bu süreçteki duyguları inceledikleri çalışmalarında, kız ve erkek ergenler arasında cinsiyete bağlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Benzer diğer çalışmalarda, kız ergenlerin boş zamanda genellikle sosyal-etkileşimle ilgili aktiviteler yaptığı (Richards & Larson 1989), okulda ve okul dışında sosyal kulüplere erkeklere göre çok daha fazla katıldığı; erkek ergenlerin ise doğal ortamlarda bulunmaktan daha çok hoşlandıkları belirlenmiştir (Caldwell et al., 2004). Yine literatürde, boş zaman aktivitelerinin kız ve erkek ergenler tarafından farklılaştığı (Shaw, 1992), kız ergenlerin bu seçimlerinde erkeklere göre diğer kişiler tarafından baskıya ve zaman sınırlanmasına daha fazla maruz kaldıkları ve kontrol edildikleri belirlenmiştir.

Ergenlik dönemi başlarında, ergenin boş zamanlarının büyük bir kısmı hemcinsinden olan akran grubu içinde geçmektedir. Bu zamanı kullanmada erkekler göreceli olarak kızlardan daha imtiyazlı olarak geç saatlere kadar dışarıda kalabilmekte, genel toplumsal alanlarda kızlardan daha fazla bulunabilmektedirler (Larson, & Verma, 1999). Kızlar da kendi akranları ile sosyalleşmekte ve günlük boş zaman aktivitelerini takip etmeye erkeklerden önce başlamaktadırlar. Ancak, onların boş zaman aktivitelerinin çoğu ev-merkezli olmaktadır (Hendry, Shuchsmith, Love, & Glending, 1993). Geleneksel değerlerin yoğun yaşandığı toplumlarda ergenlere daha az özgürlük tanınmakta, boş zaman değerlendirme aktiviteleri çoğunlukla bireyin dışındaki kişilerce yönlendirilmekte, bireyin ve toplumun yararına olduğu düşünülen bilginin ve insana yatırımın desteklendiği okul gibi kurumsal çerçevedeki aktiviteler tercih edilmektedir (Larson, & Verma, 1999).

Ergenlerin boş zaman değerlendirme algılarını açıklarken, sosyal kontrol yaklaşımında (social control theory) ifade edildiği gibi, ergenlerin zaman kullanımı baskın yetişkin kültürü tarafından yapılandırılmakta, ergenin deneyimleri ve davranışları bu yetişkin yapılandırmasına bir yanıt, bir tepki veya bazı durumlarda soyutlanma olarak görülebilmektedir (Greenberg, 1977). Dolayısıyla, bu bakış açısı, boş zaman değerlendirme aktivitelerinin, sosyal yapı ve sosyal kontrolle ilgili düşünceleri içeren daha geniş bir sosyolojik perspektif içinde bireyler tarafından nasıl algılandığını açıklamaya katkı sağlayabilmektedir (Shaw et al., 1996). Bu bağlamda, kolektif toplum değerlerinin başat değerler olduğu geleneksel Türk toplumunda çocuk, bağımlı (dependent) birey olarak yetişirken, sosyal kontrol mekanizması onun yaşamının her safhasında etkisini sürdürmekte ve doğal olarak boş zaman değerlendirme alanını da etkilemektedir (Aslan ve Arslan Cansever, 2009a; Aslan, 2009).

Bu çalışma, Türkiye’de 13 yaş grubundaki ergenlerin boş zamanı değerlendirme anlayışını ve tercihlerini kültürel yapı çerçevesinde inceleyen sınırlı sayıda araştırmalardan birisi olması nedeniyle önem taşımaktadır. Araştırmada, ergenlerin boş zaman değerlendirme ile ilgili algıları, farkındalıkları, gerçekleştirdikleri aktiviteler ve bununla ilgili duyguları, cinsiyet değişkeni açısından incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, İzmir'in Bornova ve Karşıyaka ilçelerindeki devlet ilköğretim okullarında 2008-2009 öğretim yılında 7. sınıfa devam etmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün istatistiklerine göre evreni oluşturan öğrenci sayısı 8197'dir. Evrenin son derece büyük olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem belirlenmesinde, tabakalı örneklem deseninin temel ilkeleri kullanılmıştır. Bunun için, evrenin kapsadığı ilköğretim okulları, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'nden alınan bilgiler doğrultusunda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey olmak üzere üç tabakaya ayrılmıştır. Çalışma konusu göz önünde bulundurularak orta sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerden elde edilecek verilerin çalışma için yeterli bir temsiliyetinin olacağı kabul edilmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeye giren ilköğretim okullarından Bornova'da iki, Karşıyaka'da ise bir ilköğretim okulu kura yoluyla belirlenmiştir.

Örneklem büyüklüğü $n = Nt^2pq/d^2 (N-1) + t^2pq$ formülü (Baş, 2008) ile hesaplanmış ve % 95 güvenirlilik aralığında, $d: 0,05$; $t: 1,96$; araştırma hipotezinin her koşulda eşit olasılıkla gerçekleşeceği varsayımından yola çıkarak p ve q değerlerinin her ikisi de $0,5$ olarak kabul edilerek $N= 8197$ için, $n = 367$ olarak bulunmuştur. Araştırmada, 160 kız (% 43,12) ve 211 erkek (% 56,87) olmak üzere 371 öğrenci ile çalışılmıştır.

Örneklemden elde edilen demografik verilere bakıldığında, ergenlerin geldiği ailelerin çoğunluğunun (% 85) sadece ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aileler olduğu görülmektedir. Ailelerin % 10'u tek ebeveynli aile, % 5'i ise ebeveynlerin, çocukların ve akrabaların bulunduğu geniş ailelerdir. Ailelerin gelir düzeyleri aylık 1000–3500 TL aralığındadır. Anne ve babaların eğitim düzeylerine ve görevlerine bakıldığında, annelerin % 28,6'sı ilköğretim mezunu, % 12,2'si ortaokul, % 34,4'ü lise, % 24,8'i üniversite mezunudur (4 yıllık eğitim). Annelerin, % 62,2 si ev hanımı; % 23,6'sı devlet memuru ve % 15,2'si serbest meslek sahibi (avukat, doktor, muhasebeci)dir. Babaların, % 15,2'si ilköğretim, % 25,5'i ortaöğretim, % 28,1'i lise, % 41,2'si üniversite mezunudur. Mesleki dağılıma göre ise babaların % 36,3'ü esnaf, % 22,5'i devlet memuru, % 28,8'i serbest meslek sahibi (doktor, mühendis, avukat, muhasebeci) ve % 12,4'ü teknisyendir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Bu anket formu, iki bölümden oluşmaktadır. Beş sorudan oluşan ilk bölüm demografik bilgileri (cinsiyet, ebeveynin eğitim ve mesleki durumu, aile büyüklüğü ve gelir vb.), ikinci bölüm ise ergenlerin boş zaman değerlendirme algılarını, farkındalıklarını, aktivitelerini ve aktiviteleri yaparken hissettikleri duyguları içeren üç sorudan oluşmuştur. Bu sorular:

1. "Boş zaman" sizce ne demektir?

2. Sizin boş zamanınız oluyor mu? Eğer oluyorsa boş zamanınızda neler yapıyorsunuz?

3. Eğer boş zamanınız oluyorsa bu zamanı değerlendirirken yaptıklarınız (spor etkinlikleri, kültürel etkinlikler vb.) size kendinizi nasıl hissettiriyor?

Anket soruları hazırlandıktan sonra anketin geçerliğini belirlemek üzere, uzman görüşüne sunulmuş, alınan eleştiriler ve öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin ön uygulaması 48 ergen ile gerçekleştirilmiş ve bu uygulama sonunda olumlu geribildirimler alınmıştır. Uzman görüşleri ve ön uygulama sonuçlarına göre geliştirilerek son biçimi verilen anket, uygulamaya hazır duruma getirilmiştir. Araştırmanın güvenirliliği için ilköğretim öğrencilerinin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacılar ve alandan bir uzman ile incelenerek görüşlerde birlik ve ayrılık gösteren maddelere ilişkin Miles, & Huberman'ın (1994) belirttiği uzlaşma yüzdesi formülü (uzlaşma yüzdesi = $[(Görüş Birliği/ Na (Görüş Birliği) + Nd (Görüş Ayrılığı)] \times 100$) kullanılmış ve hesaplama sonucu araştırmanın güvenirliliği % 87 bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Araştırma kapsamında 371 öğrenciye uygulanan anketin tamamı (% 100) değerlendirmeye alınmıştır.

2.2. Veri Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde nitel araştırma teknikleri kapsamında betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analiz aşamasında uygulama sonucunda elde edilen veriler araştırmanın planlanması sırasında araştırmacılar tarafından belirlenen temalar göz önünde bulundurularak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler, tablolar biçiminde sunulmuş, yorumlanmış ve tartışılmıştır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 224). Bu bağlamda verilerin yorumlanmasında alıntılardan da yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan 13 yaş grubu ilköğretim öğrencisi ergenlerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar, 4 başlık altında toplanmıştır: Boş zamanın ne anlam ifade ettiği, boş zaman farkındalığı, boş zaman değerlendirme etkinlikleri ve bu etkinlikleri gerçekleştirirken neler hissettikleri. Ergenlerde cinsiyetin, onların değer, tutum ve algılarına yansıtacağı düşünülerek veriler cinsiyet farklılığı bazında değerlendirilmiştir.

3.1. Boş Zamanın Anlamı

“Boş zaman sizce ne demektir?” sorusuna ergenlerin verdikleri açık uçlu yanıtlar Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. İlköğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Tanımları

Boş Zaman Tanımları	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Hiçbir işin yapılmadığı, dolu olmayan, boş boş oturlan zaman	56	35,3	51	24,5
Ödevlerden ve günlük sorumluluklardan arta kalan zaman	37	23,3	22	10,5
Özgür kalabilmek, istediklerini rahatça yapabilmek	2	1,2	42	20
Eğlenmek, dinlenmek, kendini dinlemek	16	10	30	14
Gereksiz bir zaman	10	6	22	10,5
Hobilerin yapıldığı zaman	14	8,6	20	9,5
Aile ve arkadaşlar ile eğlenerek, birlikte geçirilen zaman	13	8	11	5
Ders çalışmak, kitap okumak, oyun oynamak	12	7,6	13	6
Toplam	160	100,0	211	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi, ergenlerin önemli bir kesimi için boş zaman “hiçbir işin yapılmadığı, dolu olmayan, boş boş oturlan zaman”dır. Kızların erkeklere göre biraz daha fazla ifade ettiği bu algı, aslında her iki cinsiyet için de düşündürücüdür. Bu ergenlerin ebeveynlerince boş zaman farkındalığının yeterince geliştirilmediği ve yönlendirilmedikleri düşünülebilir. Ancak, yapılan çalışmalarda ebeveynlerin de boş zaman konusunda farkındalığının düşük düzeyde kaldığı belirlenmiştir (Aslan, 2009; Aslan ve Arslan Cansever, 2007; 2009a). Benzer durum, boş zamanı “gereksiz bir zaman” olarak algılayan kız ve erkek ergenler için de geçerlidir. Bununla birlikte, boş zaman kavramını “ödevlerden ve günlük sorumluluklardan arta kalan zaman” olarak algılama, kızlarda erkeklerden oldukça farklı bulunmuştur. Ayrıca, boş zamanı, “eğlenmek, dinlenmek, kendini dinlemek” ve “hobilerin yapıldığı zaman” şeklinde algılamada her iki cinsiyette de benzerlikler görülürken; “özgür kalabilmek, istediklerini rahatça yapabilmek” tanımlaması çoklukla erkek ergenler tarafından ifade edilmiştir. Bu durum, zamanı kullanma konusunda çocuklarını yönlendirmede çoğunlukla ebeveynlerin onlara ders çalışma ve ödevlerini yapma ile ilgili otorite ve baskı kurması ile açıklanabilir. Erkek çocuk, Türk toplumu gibi geleneksel toplumlarda kız çocuğa göre daha özgür yetiştirildiği için (Kağıtçıbaşı, 1996a; 2002) ebeveyn otoritesine daha tahammülsüz olabilmekte ve boş

zamanı “özgür kalabilmek” şeklinde yorumlayabilmektedir. Boş zamanı “Ders çalışmak, kitap okumak, oyun oynamak” olarak algılayan benzer oranda kız ve erkek ergenlerin bu konuda düşünce karmaşası içinde oldukları söylenebilir. Bu ergenler boş zamanı da ders çalışma zamanı olarak algılamaktadır ve bu durum, yaptıkları boş zaman aktiviteleri içinde de ifade edilmektedir. Boş zamanı “aile ve arkadaşlarla eğlenerek, birlikte geçirilen zaman” olarak algılayan ergenlerde kızlar erkeklerden daha fazladır. Türkiye’de aile ile geçirilen boş zaman aktiviteleri ve aile doyumu konusunda yapılan araştırmada (Aslan, 2009) da kızların aile ile birlikte boş zamanlarını geçirme eğilimleri ve aldıkları doyum, erkeklere göre çok daha fazla bulunmuştur. Bu durum, geleneksel kültür değerlerinin toplumsallaşma sürecinde cinsiyet rollerine yansımaları olarak düşünülmektedir.

3.2. Boş Zaman Farkındalığı

Ergenlerin boş zaman farkındalığını belirlemek için sorulan “Sizin boş zamanınız oluyor mu?” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 2’te belirtilmiştir.

Tablo 2. İlköğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Farkındalığı

Öğrencilerinin Boş Zaman Farkındalığı	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Boş zamanım oluyor	122	76	169	80
Bazen boş zamanım oluyor	17	10,6	18	8,5
Hiç boş zamanım olmuyor	21	13,4	24	11,5
Toplam	160	100,0	211	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi, kız ve erkek ergenlerin üçte iki gibi önemli bir kesimi boş zamanlarının olduğunu belirtirken; “bazen boş zamanı olduğu”nu veya “hiç boş zamanı olmadığı”nı belirten ergenler kız ve erkekler arasında benzer oranlarda görülmektedir. Boş zamanının azlığı veya yokluğundan söz eden gençlerin çoğunlukla yansıttığı ifadelerden bazıları:

K18: Ara sıra boş zamanım oluyor. O zamanlarda da ya test çözerim ya da netten (internette bahsediyor) arkadaşlarımla görüşürüm.

K91: Çok az boş zamanım oluyor; çünkü genellikle ders çalışıp test çözüyorum.

K58: Her gün test, her gün ders ya da ödev....Sabahleyin dersane etütlerinde, öğleden sonra okulda, akşam ise aklamla evde ders çalışıyorum. Hafta sonları ise dershanedeyim. Yani sizin anlayacağınız boş zamanım yok.

K23: Benim boş zamanım yok. SBS (Seviye Belirleme Sınavı) geçmeden de olmayacak.

Kız ve erkek ergenlerin ortak yakınmaları ders çalışma ve test çözüme yoğunluğu nedeniyle boş zamanlarının kalmadığıdır. Tablo 3 ile de desteklenen bu durumun son derece vahim ve çözümlenmesi gereken bir sorun olduğu düşünülmektedir. Bu öğrenciler kolektif toplum değerlerinin şekillendirdiği toplumsallaşma süreci içinde kendini gerçekleştirme ve keşfetme fırsatı bulamamaktadır. Toplum bireyden beklediği ve ona empoze ettiği başarılı olma, statü ve prestij gerektiren bir mesleğe sahip olma baskısı, onu boş zamanında bile ders çalışmaya ve test çözmeye yönlendirmektedir. Bu durum uzun yıllar boyunca devam etmekte, çocuk, çocukluğunu yaşayamadan yetişkin bir birey haline gelmektedir. Bu toplum ve aile değerlerinin pasif, bağımlı ve diğerlerinin kendisinden beklediği davranış kalıplarıyla hareket eden bireyler yetiştirdiği pek çok araştırmacı (Köknel, 1970; Fişek, 1982; Geçtan, 1973; Kağıtçıbaşı, 1981; 1996a; 2002) tarafından da vurgulanmıştır.

3.3. Boş Zaman Değerlendirme Aktiviteleri

“Eğer boş zamanınız oluyorsa, bu zamanda neler yapıyorsunuz?” sorusu ergenlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini öğrenmek amacıyla sorulmuştur.

Tablo 3. İlköğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Aktiviteleri

Boş Zaman Değerlendirme Aktiviteleri	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Bilgisayar, internet	52	32,6	104	49,5
Kitap okumak	28	17,3	17	8
Müzik dinlemek, resim yapmak	20	12,6	13	6
Spor (futbol, basketbol, voleybol vb.), oyun oynamak	15	9	25	12
Ders çalışmak, test çözmek	17	10,6	20	9,5
Televizyon izlemek	11	7	17	8
Aile ve arkadaşlarla zaman geçirmek	12	7,6	1	0,5
Gezmek	5	3,3	14	6,5
Toplam	160	100,0	211	100,0

Tablo 3'te belirtildiği gibi erkek ergenlerin yaklaşık yarısının ve kızların önemli bir kesiminin boş zamanlarını bilgisayar karşısında geçirmeleri oldukça düşündürücüdür. Ergenlik döneminde gencin sanal ortamlardan çok, gerçek sosyal ortamlarda yüz yüze iletişim kurması, yaratıcılığı ve ilgilerini geliştirecek, kendini tanıma fırsatı bulabileceği ve potansiyel enerjisini kullanabilmesine olanak sağlayan aktif boş zaman aktivitelerine gereksinimi olduğu düşünülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerden bazılarının ifadeleri şöyledir:

E22: Benim az da olsa boş zamanım oluyor. Bu zamanlarda internette oyun oynamayı tercih ediyorum. Bazen de facebooktan arkadaşlarımla görüşüyorum.

E28: Boş zamanımda msn'ye giriyorum. Online olunca kendimi çok iyi hissediyorum.

E62: Boş zamanımda bilgisayar oynuyorum, haftada bir kerede arkadaşlarla internet kafede oyun oynuyoruz.

Bilgisayar ve internette boş zamanlarını geçiren bu ergenlerin çoğunun benzer ifadelerinden saptanan durum, ya tek yönlü bilgisayar oyunu oynadıkları ya da sanal ortamda arkadaşlık kurarak sohbet ettikleridir. Bu durum, ergenlerin internet kullanımının aile ve okul bağlamında yarattığı sorunları inceleyen bir çalışmada (Arslan Cansever, 2010) elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Resmi ve özel ilköğretim okullarının II. kademesinde (12-14 yaş) 1020 öğrenci (resmi: 240 kız, 260 erkek; özel: 255 kız, 265 erkek) ile gerçekleştirilen çalışmada, gerek devlet (% 36,8 kız, % 66,2 erkek) gerekse özel okullardaki ergenlerin (% 40,4 kız, % 80,6 erkek) okul dışı zamanlarında en çok internette dolaşarak oyun oynadıkları belirlenmiştir. Sosyal, psikolojik ve fizyolojik gelişimin son derece önem taşıdığı ergenlik döneminde genç, çok sınırlı olduğunu ifade ettiği boş zamanını sanal ortamda geçirmektedir. Akran grubunun son derece önemsendiği bu gelişim döneminde (Arnon, Shamai & Ilatov 2008) ergen, akranları ile bir araya gelip internet kafede vakit geçirmektedir. Sadece ortak mekanı paylaşan bu akran grupları birbirleriyle yine sanal ortamda iletişim kurmaktadır.

Tablo 3'teki diğer bulgulara göre, kitap okuma, müzik dinleme, resim yapma gibi sanatsal ve kültürel aktiviteler kız ergenler arasında daha yaygındır. Bunun yanı sıra, erkeklerin spor yapma (futbol, voleybol, basketbol), dışarıda gezme, televizyon izleme eğilimleri kızlara göre biraz daha fazla bulunmuştur. Bu bulgular, Kleiber, Caldwell, & Shaw (1993) tarafından yapılan çalışma ile de

benzerlik taşımaktadır. ABD’de lise 1 ve 2 düzeyinde 86 öğrenciyle (33 erkek, 52 kız) gerçekleştirilen bu çalışmada “en sevdiğiniz boş zaman değerlendirme aktiviteleri nelerdir?” sorusuna, kızların % 11,5’i ve erkeklerin % 31,3’ü spor yapma ve fiziksel aktiviteler yanıtını verirken; entellektüel ve kendini ifade etmeye yönelik aktivitelere (okuma, şarkı söyleme, enstrüman çalma) kızların daha fazla ilgi duyduğu (% 11,5 kız; % 9,4 erkek) belirlenmiştir. Ancak, araştırmanın hiçbir yerinde boş zamanı değerlendirme aktivitesi olarak “ders çalışma” ve “test çözme” ifadeleri yer almamaktadır. Türkiye’de yapılan bu çalışmanın verilerinde ise en düşündürücü durum, kız ve erkek ergenlerin benzer oranlarda “ders çalışma” ve “test çözme”yi boş zaman değerlendirme aktivitesi olarak algılamalarıdır:

K43: Boş zamanım olacak olursa kendime yeni bir çalışma programı hazırlattırarak test çözmeme geliştiriyorum, eksik konularımı tamamlıyorum.

E46: Boş zamanlarımda ekstra olarak test çözüyorum ya da kardeşime ders anlatıyorum.

Anket formları değerlendirilirken, “Sizin boş zamanınız oluyor mu? Eğer oluyorsa boş zamanınızda neler yapıyorsunuz?” sorusuna “hiç boş zamanının olmadığını” belirten (% 13,4 kız; % 11,5 erkek) öğrenciler, cevaplarının devamında -soruda kendilerinden istenmemesine rağmen- boş zaman aktiviteleri olarak “ders çalışıp test çözdüklerini” ifade etmişlerdir. Tablo 2 ve Tablo 3’ün bu açıdan birbirini desteklediği düşünülmektedir.

Bu ergenler, boş zaman değerlendirme anlamında “iş”e (ders çalışmaya) devam ettikleri için bu zaman diliminde dinlenmeleri, eğlenmeleri, kendilerini yenilemeleri, yaratıcılıklarını ortaya çıkartmaları ve rahatlamaları söz konusu olamamaktadır. Akademik başarı kaygısı ve baskısının çocuğun kendisini özgürce ifade edebilmesine olanak vermediği düşünülmektedir.

3.4. Aktivitelerden Sonra Neler Hissettikleri

Ergenlere katıldıkları boş zaman değerlendirme aktivitelerinden sonra neler hissettikleri sorulduğunda, yine kendi ifadelerine göre Tablo 4 oluşturulmuştur.

Tablo 4. İlköğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Aktivitelerini Gerçekleştirirken Hissettikleri Duygular

Hissedilen Duygular	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Stres atmak, sakinleşmek, rahatlamak	56	35,3	86	41
Mutlu olmak	47	29,3	40	19
Huzurlu hissetmek	28	17,3	22	10,5
Dinlenmiş, dinç hissetmek	21	13,3	33	15,5
Özgür hissetmek	8	4,8	30	14
Toplam	160	100,0	211	100,0

Tablo 4’te belirtildiği gibi, en yüksek değerler kız ve erkek ergenlerde yakın oranlarda “stres atmak, sakinleşmek” duygularıdır. Ancak, bu ergenlerin stres atma, sakinleşme fırsatı buldukları ortamın bilgisayar ve internet yoluyla olduğunu saptamak son derece düşündürücüdür. Aktivitelere katıldıktan sonra kendisini mutlu ve huzurlu hisseden ergenlerde kızlar, erkeklere oranla daha fazladır. Bunun yanı sıra, kendisini özgür hissetme daha çok erkeklerce ifade edilmiştir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada 13 yaş grubu ergenlerin boş zaman değerlendirme algıları, gerçekleştirdikleri aktiviteler ve bununla ilgili duyguları cinsiyet farklılığı bazında irdelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre, ergenlerin boş zaman değerlendirme algıları, aktiviteleri ve ilgili duyguları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir. Ergenlerin doğrudan kendi ifadelerinin değerlendirilmesi ile oluşan bulgularda dikkat çekici önemli noktalar vardır: Ergenlerin üçte bir gibi önemli bir kısmı boş zamanı “hiçbir işin yapılmadığı, boş boş oturulan zaman” ve “gereksiz zaman” olarak algılamaktadır. Oysa erken çocukluk döneminden başlayarak, bireyin kendi alt-kültür

değerlerini öğrenmeyi sürdürdüğü en küçük ve önemli sosyal birim olan aile aynı zamanda boş zaman algısının oluşmasında ve davranış modellerinin içselleşmesinde temel oluşturmaktadır (Kelly, 1974; 1980). Pek çok konuda olduğu gibi, bireyin boş zaman değerlendirme konusunda da sahip olduğu tutum ve davranışlar, onun aile içi etkileşim yoluyla edindiği değer ve normlarla belirlenmektedir (Wilson, 1980). Çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecinde bireyin edindiği boş zaman değerlendirme eğilimi, yetişkinlik dönemindeki boş zaman değerlendirme eğilimi ile benzerlik içinde olabilmekte (Kelly, 1974; 1980), ailesinden edindiği alışkanlıkların izlerini taşıyabilmekte, çocukluk dönemi aktiflik düzeyi ile de büyük benzerlik içinde olabilmektedir. Çocukluk dönemi toplumsallaşma etkisinin yanı sıra, aktivitelerin bireye aşına oluşu, yetişkinlik döneminde benzer boş zaman aktivitelerini seçme eğilimi göstermesine neden olabilmektedir (Yoesting, & Burkhead, 1973). Oysa bu araştırmaya katılan kız ve erkek ergenlerin önemli bir kesiminde aileleri tarafından boş zaman algısının oluşturulmadığı ve bu konuda yeterince yönlendirilmedikleri düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan kız ve erkek ergenlerin yaklaşık olarak sadece üçte ikisinin “boş zamanı olduğu”nu ifade etmesi, diğerlerinin yine benzer oranlarda “bazen oluyor” ya da “hiç boş zamanım olmuyor” ifadelerini kullanmaları düşündürücüdür. Tüm katılımcı ergenlerin boş zamanının olduğunu ifade etmesi beklenirken, bu gruptaki ergenlerin ders çalışma dışında kendisine zaman ayırması konusunda öncelikle aileleri ve daha sonra okulda öğretmenleri tarafından rehberlik edilmesi, yol göstermesi gerektiği düşünülmektedir.

Ergenlerin kendi ifadeleri ile belirttikleri boş zaman değerlendirme aktiviteleri arasında en dikkat çekici durum kızların üçte birinin ve erkeklerin yaklaşık yarısının bu zamanı bilgisayar ve internet ortamında geçiriyor olmasıdır. Oysa, ergenin boş zaman aktiviteleri sadece güzel zaman geçirme kaynağı olmayıp aynı zamanda bir toplumsallaşma fırsatıdır. Bu aktiviteler ergenin çevresiyle doğrudan iletişim kurmasını, yüz yüze ilişkileri geliştirmesini sağlamakta ve kendi gençlik kültürünü oluşturmada ve yansıtmaktadır (Arnon et al., 2008). Dolayısıyla, bilgisayar ve internette boş zamanını geçirme, ergenin gerek sosyal gerekse fiziksel gelişimini engelleyici olumsuz etki oluşturmaktadır. Türkiye’de ancak son yıllarda bir problem olarak düşünölmeye başlanan bu durum, gelişmiş ölkelerde uzun yıllardır öncelikli araştırma konusudur. Yapılan bu çalışmalarda kızlara göre erkek ergenlerin interneti daha fazla kullandığı (Madell, & Muncer, 2004); ailede interneti en çok kullananların ergenler olmaya başladığı, kendi odalarında ve yalnız geçirdikleri bu zamanın, diğer boş zaman etkinliklerine katılmayı, arkadaş ilişkileri kurma ve geliştirmeyi engellediği (Subrahmanyam, & Lin, 2007); aşırı kullanımının sosyal soyutlanmaya neden olduğu (Orleans, & Laney, 1998); ergenin yaşamında önemli bir toplumsallaştırma ajanı olmaya başladığı, internetin ergene verdiği küresel formasyonun aile ve okulun verdiği formasyondan farklı oluşunun ergenin gerek aile, gerekse arkadaşlarıyla olan ilişkilerine olumsuz yönde yansıdığı (Arslan Cansever, 2010); çocukların ve ergenlerin televizyon izleme, spor yapma, arkadaşlarla zaman geçirme gibi boş zaman değerlendirme eğilimlerinin, bilgisayar önünde zaman geçirme ile yer değiştirdiği (Subrahmanyam, Kraut, Greenfield, & Gross, 2001; Arslan Cansever, 2010) ve diğer boş zaman aktiviteleri için zamanı son derece azalttığı (Kraut, Scherlis, Mukhopadhyay, Mannig, & Kiesler, 1996) vurgulanmıştır. Bu araştırmada da göröldüğü gibi, ergenlerin spor yapma, TV izleme, aile ve arkadaşlarla zaman geçirme eğilimleri son derece düşük düzeyde kalmakta; kızlar, erkeklere göre daha az internetle ilgilenmekte; sosyal ve kültürel aktivitelere erkek ergenlerden daha fazla ilgi duymaktadır. Ayrıca, boş zaman değerlendirme adına, bu zamanı ders çalışarak ve test çözererek geçiren ergenlerin, internette zaman geçiren ergenler kadar önemli bir yönlendirilmeye ve rehberliğe gereksinimleri olduğu düşünülmektedir.

Boş zaman aktivitelerini gerçekleştirirken ergenlerin stres attığı, sakinleştiği ve rahatladığı belirlenmiştir. Erkeklerin biraz daha sıkça ifade ettiği bu duyguların, 13 yaş gibi henüz çocuk sayılabilecek bir dönemde bu denli yoğun hissedilmesi düşündürücüdür. Araştırmaya katılan tüm ergenlerin sıkça belirttikleri, “ders çalışma ve test çözmeye zorunluluğu” ve “stresi”dir. Bu baskının, sosyal kontrol mekanizması olarak, kolektif toplum değerlerinin bireyin toplumsallaşması ve eğitimi sürecinde oluşan değer ve tutumların sonucu oluştuğu düşünülmektedir. Kolektif toplumda birey, toplum için vardır. Dolayısıyla, onun başarısı her şeyin üstünde gelmekte; kişilik gelişimi, kendini özgürce ifade edebilmesi, bağımsız karar alabilmesi, ilgi ve yeteneğini ortaya çıkartacak uğraşlarla vakit geçirmesi önemsenmemektedir. Aksine çocuk, gelişim sürecinde başarılı olmaya koşullanmakta;

bu durum ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak, üniversite yıllarına kadar eğitim sistemi içinde ebeveynleri de sistemin en önemli parçası yaparak devam etmektedir. Araştırmalara göre (Aslan, 2009; Aslan ve Arslan Cansever, 2007; 2009a) Türk ebeveynlerinin önemli bir kesiminde boş zaman değerlendirme farkındalığının eksikliği toplumun kültürel ve gelişimsel özelliklerinden kaynaklanabilmektedir. Bu nedenlerle, ebeveynlerin, çocuklarında boş zaman değerlendirme farkındalığı yaratabilmeleri beklenmemelidir. Dolayısıyla, ergenlerin ifade ettiği başarı kaygısı ve stresin üzerlerinde yarattığı baskı, ebeveynler ve okul aracılığıyla empoze edilen ve tüm eğitim sürecinde devam eden sosyal kontrol baskısı olabilmektedir. Türkiye’deki mevcut eğitim sistemi, kolektif toplum değer ve normlarının yansıdığı sistem örüntüsü içinde, bireyi birey olarak yetiştirmek yerine, bireyi toplumdaki “diğer”leri için yetiştirmektedir. Oysa Türkiye’nin geleceğini yapılandıracak genç kuşakların yetiştirilmesinde, onların özgür, özgüvenli, ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı bireyler olarak toplumda yerlerini alabilmesinde son derece önemli rolü olan eğitim sistemi, çağdaş yapılanma içinde olabilmelidir. Türk toplumunun geleneksel tarım toplumundan endüstri toplumuna doğru geçişte yaşadığı hızlı gelişim sürecinde (Kağıtçıbaşı, 1981;1996a; 2002), boş zaman değerlendirme algısını da içeren kültürel değer ve tutumlar (Aslan, 2009), değişen sosyal yapının ve işleyişin gerisinde kalmaktadır (Fişek, 1982). Eğitim, bu anlamda kültürü yönlendirebilen itici bir güç olabilmelidir.

Bu çalışma, araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu soruların ölçtüğü niteliklerle ve 13 yaş grubuyla sınırlıdır. İleride yapılacak çalışmalarda araştırmacılar, derinlemesine görüşme tekniğini uygulayarak boş zaman değerlendirme algısını ve farkındalığını daha ayrıntılı olarak ele alabilirler. Bu çalışmalarda diğer yaş gruplarının ele alınması; özellikle ebeveynleri ve sınıf öğretmenlerini de kapsayan derinlemesine görüşmeler yapılabilir. Bu çalışmada, boş zaman aktivitesi olarak internet ve bilgisayar kullanımının öne çıktığı ve bunun ergenin gerek sosyal gerekse fiziksel gelişimini engelleyici olumsuz etki yaratacağı düşünüldüğünde, yapılacak yeni çalışmaların bu konuyu da ele alması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Arnon, S., Shamai, S. & Ilatov, Z. (2008). Socialization agents and activities of young adolescents. *Adolescence*, 43.
- Arslan Cansever, B. (2010). *Ergenlerin internet kullanımının aile ve okul bağlamında yarattığı sorunlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, N. (2009). An examination of family leisure and family satisfaction among traditional Turkish families, *Journal of Leisure Research*, 41(2).
- Aslan, N. & Arslan Cansever, B. (2009a). Effects of family socio-demographic characteristics on child participation in social activities at school: A comparative study between Turkey ve the Netherlands. — *Journal of Theory ve Practice in Education*, 5(2).
- Aslan, N. & Arslan Cansever, B. (2009b). Eğitimde yaratıcılığın kullanımına ilişkin öğretmen tutumları, *Türk Bilim Araştırma Vakfı, TUBAV Bilim Dergisi*, 2(3).
- Aslan, N. & Arslan Cansever, B. (2007). Okuldaki sosyal etkinliklere katılımı ebeveyn-çocuk etkileşimi (kültürlerarası bir karşılaştırma) - *Ege Eğitim Dergisi*, (8)1.
- Baş, T. (2008). *Anket nasıl hazırlanır, uygulanır, değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bianchi, S.M. & Robinson, J. (1997). What did you do today? Children’s use of time, family composition, and the acquisition of social capital. *Journal of Marriage and the Family*, 59.
- Caldwell, L. L., Baldwin, C.K., Walls, T. & Smith, E. (2004). Preliminary effects of a leisure education program to promote healthy use of free time among middle school adolescents. *Journal of Leisure Research*, 36.
- Csikszentmihalyi, M., & Larson, R. (1984). *Being adolescent: Conflict and growth in the teenage years*. New York: Basic Books.
- Caldwell, L. L., & Darling, N. (1999). Leisure context, parental control, and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance abuse: An ecological perspective. *Journal of Leisure Research*, 31.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94.
- Dumazedier, J. (1967). *Towards a society of leisure*. New York: The Free Press.
- Edginton, C. R. (2007). The world leisure organization: promoting social, cultural and economic transformation. *Licere, Belo Horizonte*, 10.
- Fişek, G. D. (1982). Psychopathology and the Turkish family: A family systems theory analysis. In Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.) *Sex roles, family & community in Turkey*. Indiana University Turkish Studies, 295–321.

- Geçtan, E. (1973). *Toplumumuz bireylerinde kimlik kavramı ile ilgili sorular üzerine bir tartışma*, 50. yıla armağan, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Greenberg, D. F. (1977). Delinquency and the age structure of society. *Contemporary Crises*, 1.
- Hendry, L. (1983). *Growing up and going out*. Great Britain: University of Aberdeen Press.
- Hendry, L. B., Shuchsmith, J., Love, J. G., & Glending, A. (1993). *Young people's leisure and lifestyles*. London: Routledge.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hoff, A. E. & Ellis, G. D. (1992). Influence of agents of leisure socialization on leisure self-efficacy of university students. *Journal of Leisure Research*, 24.
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. Dubuque, IA: W.C. Brown Co. Publishers.
- Iso-Ahola, S. E. & Buttimer, K. (1981). The emergence of work and leisure ethics from early adolescence to early adulthood, *Journal of Leisure Research*, 13.
- Irby, M. & Tolman, J. (2002). *Rethinking leisure time: Expanding opportunities for young people and communities*. Washington, D. C. : The Forum for Youth Investment.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun Değeri: Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1996a). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (2002). A model of family change in cultural context. In W. J. Lonner, D. L. Dinnel, S. A. Hayes and D. N. Sattler (Eds.), *Online Readings in Psychology and Culture*, Center for Cross-Cultural Research, Western Washington Un., Bellingham, Washington, USA.
- Kelly, R. J. (1974). Socialization Toward Leisure: A developmental approach. *Journal of Leisure Research*, 6.
- Kelly, R. J. (1980). Outdoor recreation participation: a comparative analysis. *Leisure Sciences*, 3.
- Kharkhurin, A. V. & Motalleebi, S. N. S. (2008). The impact of culture on the creative potential of American, Russian and Iranian college students. *Creativity Research Journal*, 20.
- Kleiber, D. A. (1999). *Leisure experience and human development: A diabetical interpretation*. New York: Basic Books.
- Kleiber, D. A., Caldwell, L. L. & Shaw, S. M. (1993). Leisure meanings in adolescence. *Society and Leisure*, 16.
- Köknel, Ö. (1970). *Türk toplumunda bugünün gençliği*. İstanbul: Bozok Matbaası.
- Kraut, R., Scherlis, W., Mukhopadhyay, T., Mannig, J. & Kiesler, S. (1996). The HomeNet field trial of residential internet services, *Communications of the ACM*, 39.
- Larson, R. and Kleiber, D. (1993a). Free Time activities as factors in adolescent adjustment. In P Olan and Cohler (Eds.), *Handbook of Clinical Research and Practice with Adolescents*, New York: Wiley.
- Larson, R. (1994). Youth organizations, hobbies, and sports as developmental contexts. In R. K. Silbereisen & E. Todt (Eds). *Adolescence in context: The interplay of family, school, peers and work in adjustment*. New York: Springer.
- Larson, R. W., & Verma, S. (1999). How children and adolescents spend time across the world: work, play and developmental opportunities. *Psychological Bulletin*, 125.
- Lim, S. & Smith, J. (2008). The structural relationships of parenting style, creative personality, and loneliness. *Creativity Research Journal*, 20.
- Madell, D & Muncer, S. (2004). Gender differences in the use of the internet by English secondary school children. *Social Psychology of Education*, 7.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Orleans, M. & Laney, M.C. (1998). *Early adolescent social networks and computer use*. Proceedings of the Families, Technology & Education Conference (October 30- November 1 1997, Chicago).
- Richards, M.H. and Larson, R. (1989). The life space and socialization of the self: Sex differences in the young adolescent. *Journal of Youth and Adolescence*, 18 (6).
- Roberts, K. (1983). *Youth and Leisure*. London: George Allen and Unwin.
- Robertson, B. J. (1999). Leisure and family: perspectives of male adolescents who engage in delinquent activity as leisure. *Journal of Leisure Research*, 31.
- Shaw, S. M. (1992). Dereifying family leisure: An examination of women's and men's everyday experiences and perceptions of family time. *Leisure Sciences*, 14.
- Shaw, S. M., Caldwell, L. L. & Kleiber, D. A. (1996). Boredom, Stres and Social Control in the Daily Activities of Adolescents. *Journal of Leisure Research*, 28.
- Shaw, S.M., Kleiber, D. A. & Caldwell, L. L. (1995). Leisure and identity formation in male and female adolescents: A preliminary examination. *Journal of Leisure Research*, 27.

- Subrahmanyam, K., Kraut, R., Greenfield, P. & Gross, E. (2001). New Forms of Electronic Media: The Impact of Interactive Games ve the Internet on Cognition, Socialization ve Behavior, In D.G. Singer & J.L. Singer (Eds.), *Handbook of Children and the Media*, Thousand Oaks; California: Sage Publications.
- Subrahmanyam, K & Lin, G. (2007) Adolescents on the net: Internet use and well-being. *Adolescence*, 42.
- Üskül, A. K., Hynie, M., & Lalonde, R. N. (2004). Interdependence as a mediator between culture and interpersonal closeness for Euro-Canadians and Turks. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Watts, C. E. & Caldwell, L. L. (2008). Self determination and free time activity participation as predictors of initiative. *Journal of Leisure Research*, 40.
- Wilson, J. (1980). Sociology of Leisure. *Annual Review of Sociology*, 6.
- Yoesting, D. R. & Burkhead, D. L. (1973). Significance of childhood recreation experience on adult leisure behavior: An exploratory analysis. *Journal of Leisure Research*, 5.

Extended Abstract

Adolescence is a time of transition from childhood into adult world with some difficulties. The formation of a strong and coherent sense of identity is an important step in this transition. It needs the processes of individuation and social relatedness achieved through the exploration of options and alternatives. Identity achievement is reached when those alternatives are adequately explored. Leisure activities cover a considerable amount of adolescents daily time and thus may facilitate or complicate the formation of identity (Shaw, Kleiber, & Caldwell, 1995). Moreover, adolescent's leisure activities are not only a source of intrinsically satisfying fun experiences, but also an important part of his socialization process. By these opportunities, adolescent experiences his immediate social environment; constructs and manifests his own youth culture. The freedom adolescent has for leisure activities enables him to socialize outside the family, to establish independence from adults, to practice skills required for adult roles and to express his own interests (Arnon, Shamai, & Ilatov, 2008).

Family plays the most important role in child's leisure socialization which is described as a process through which individuals acquire knowledge, attitudes, values, skills and motives about leisure (Iso-Ahola 1980). From that perspective, socialization into leisure is a continuous pattern of change beginning with the earliest interactions of childhood and continuing through the periods of adolescence and young adulthood on through maturity (Hoff, & Ellis, 1992). Unlike Western individualist societies where there is an emphasis on individual rights and choices and where the goals of the group are subordinate to the goals of the individual; in collectivist societies such as in Turkey, the emphasis is placed on others rather than on the individual, which leads to an emphasis on harmony and conformity and on subordination of one's own goals to the goals of the collective (Üskül, Hynie, & Lalonde, 2004; Lim, & Smith, 2008; Kleiber, Caldwell, & Shaw, 1993; Kağıtçıbaşı, 1996a; 2002). In Turkish society structured by traditional values and norms, the child in the family is socialized into interdependent / collectivist relationships where individual needs, interests, autonomy and self-sufficiency are ignored. In such a traditional culture, as academical success has the priority, child's leisure socialization is neglected. This study is designed for inquiring 13 year old adolescents' leisure perceptions considering the gender difference.

Descriptive analysis was used. Within this framework, open-ended questions developed by the researchers were asked. After having pilot study with 48 elementary school children, the main application was done in three different elementary schools in the central area of Izmir (Bornova, Karşıyaka), covering 371 children attending the seventh grade belonging to middle class families. Gender difference was analyzed by qualitative analyzing technique.

The research findings were gathered under four subtitles as; meaning of leisure, awareness for leisure, leisure activities they participate and feelings during participation. Firstly, "What does leisure mean to you?", was asked, and the most interesting finding was that one fourth of the young males and one third of the young females described leisure "doing nothing and being idle"; and some stating that it is a nonsense time. It is considered that these adolescents basically need to have guidance for leisure by their parents. However, previous research (Aslan, 2009; Aslan & Arslan Cansever, 2007; 2009) emphasized the lack of leisure awareness among Turkish parents being effected by the cultural and developmental characteristics of the society. Besides, more female adolescents than males described leisure as free time being conscious what it meant. The males commonly described it

“having freedom of doing whatever they liked”. Secondly, “Do you have leisure?” was asked and two-thirds of both gender responded positively. Next, the adolescents were asked what kind of activities they had for their leisure. Nearly half of the males (45 %) and one third of the females (32.6 %) stated that they spend time on internet and computer games. This is thought to be a serious problem for those young adults because of the damages of spending much of the leisure time before computer. In Turkey, it has not been considered as a problem yet, but in Western countries, there are many studies dealing with this problem in adolescents. In the related literature, it has been emphasized that young male adolescents used internet in their leisure more than females (Madel, & Muncer, 2004); spending time on internet prevented joining socially structured activities (Subrahmanyam, & Lin, 2007); caused adolescent’s social-isolation (Orleans, & Laney, 1998); replaced the social and physical activities with peer groups (Subrahmanyam, Kraut, Greenfield, & Gross, 2001; Arslan Cansever, 2010) and reduced the time for other leisure activities (Kraut, Scherlis, Mukhopadhyay, Mannig, & Kiesler, 1996). However, the findings in this study indicated that watching television, physical and social activities are rare for both gender.

Finally, the adolescents were expected to answer “How do you feel when participating in your leisure activity?”. The commonly expressed feelings of the young adolescents were relaxing and being away from stress. The shocking reality between the lines is that in their very early years of the life span, they feel so stressful with the anxiety of being successful in the exams. This is not what they desire but an imposed feeling by their adults, parents and school. They are obliged to be successful which is thought to be a social control mechanism over the young generation harming and destroying their self being in that very early ages, and also to be the victims of the collectivist society where the individual is socialized for “others”. Considering that Turkey is undergoing rapid social change from being a traditional, rural and patriarchal society into an increasingly urbanized, industrial and modern society (Kağıtçıbaşı, 1981; 1996a; 2002), values and attitudes tend to lag behind changing social structure and functions (Fişek, 1982) including leisure values (Aslan, 2009). Within this perspective, education should be a leading force for society and its culture.